

**CPIP DE CASTROVERDE
PROGRAMACIÓN
XEOGRAFÍA E HISTORIA
CURSO 4º da ESO
2022 - 2023**

---

1. Normativa.....	3
2. Introducción e contextualización.....	3
3. Obxectivos xerais de educación secundaria.....	5
4. Perfil competencial. Contribución ao desenvolvemento das competencias clave e relación dos estándares de aprendizaxe avaliáveis da materia que forman parte dos perfís competenciais.....	6
5. Concreción dos obxectivos para o curso.....	18
6. Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliábel da temporalización e grao mínimo de consecución.....	19
7. Procedementos e instrumentos de avaliación continua e final e criterios sobre avaliación, cualificación e promoción do alumnado.....	29
8. Concrecións metodolóxicas que require a materia.....	31
9. Materiais e recursos didácticos.....	34
10. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente.....	35
11. Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.....	36
12. Avaliación inicial e medidas que se deben adoptar como consecuencia dos resultados.....	36
13. Medidas de atención á diversidade.....	37
14. Concreción dos elementos transversais que se traballarán no curso.....	38
15. Actividades complementarias e extraescolares programadas.....	39
16. Mecanismos de revisión, de avaliación e de modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora.....	39

1. Normativa

Nota para as familias: este curso, por lei, o currículo de 4º da ESO segue a ser o que había coa lexislación anterior (LOMCE); na ESO o currículo da nova lei (LOMLOE) só se introduce en 1º e 3º da ESO. Modifícanse outras cousas como o referido á avaliación, que se rexerá polo novo decreto do 15 de setembro de 2022, tal como se indica no apartado correspondente.

Xa que logo, a normativa que se segue nesta programación é a seguinte:

- Lei Orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación (LOE), modificada pola Lei Orgánica 8/2013, do 9 de decembro (LOMCE) naqueles aspectos non modificados pola nova lexislación neste curso 2022/2023.
- Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da educación secundaria na Comunidade Autónoma de Galicia (DOG 25.0615).
- Ley Orgánica 3/2020, de 29 de decembro, pola que se modifica a ley Orgánica 2/2006, de 3 de maio, de Educación (no relativo á avaliación e condicións de promoción como se indica na disposición final quinta, con respecto ao calendario de implantación)
- Orde do 20 de maio de 2022 pola que se aproba o calendario escolar para o curso 2022/2023 nos centros docentes sostidos con fondos públicos na Comunidade Autónoma de Galicia.
- Resolución do 26 de maio de 2022, da Secretaría Xeral de Educación e Formación Profesional, pola que se ditan instrucións para o desenvolvemento das ensinanzas de educación infantil, educación primaria, educación secundaria obrigatoria e bacharelato no curso académico 2022-2023.
- Instrucións conxuntas do 5 de setembro de 2022 da Consellería de Cultura, Educación, Formación Profesional e Universidade e da Consellería de Sanidade ao respecto das recomendacións xerais para a xestión da Covid – 19 no ámbito educativo no curso 2022/2023.

2. Introducción e contextualización.

Introdución:

A área de Xeografía e Historia é o principal alicerce do currículo para traballar a educación cívica e constitucional de forma específica, así como unha das máis axeitadas para fomentar o espírito crítico, a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e comunicación e o emprendemento.

O estudo da historia en 4º da ESO, debe fomentar a curiosidade sobre fenómenos novos ou problemas inesperados, favorecer a posta en valor do patrimonio, sementar o sentido artístico, fomentar a reflexión sobre o pasado e o presente e permitirlles desenvolver o seu pensamento de forma independente. É fundamental para aprender a resolver os conflitos de forma pacífica e desenvolver os valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto polos dereitos

humanos, a equidade de xénero, a inclusión da diversidade e o respecto polo medio ambiente. É polo tanto unha das materias nas que mellor se pode preparar ao alumnado para a cidadanía global e a consecución dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostibles.

Este curso por fin volvemos a auténtica normalidade tras a pandemia da Covid – 19, non sendo polas preceptivas precaucións tales como a ventilación ou o uso de máscara en caso de ter síntomas compatibles coa Covid – 19. Aproveitaremos esta circunstancia para realizar con maior normalidade o traballo colaborativo e en grupos.

Contextualización:

.Profesora de Xeografía e Historia: Mª Fernanda Suárez Méndez

CPIP de Castroverde

<http://www.edu.xunta.gal/centros/cpicastroverde/>

TELÉFONO: 982 87 01 75

FAX: 982 87 01 82

CORREO ELECTRÓNICO: cpi.castroverde@edu.xunta.es

O centro está na vila de Castroverde, na Rúa dos Nenos

CP 27120 LUGO

No CPI plurilingüe de Castroverde, impartimos ensinanzas de Educación Infantil, Educación Primaria e Educación Secundaria Obrigatoria. A lingua materna dominante é o galego. Trátase dun centro pequeno, dunha soa liña e con clases pouco numerosas. Este curso o grupo de 4º da ESO conta con 20 alumnos e alumnas.

Castroverde está situado a 20 km. da capital da provincia, o que permite a asistencia ao centro de alumnado da capital, que prefire as características deste CPIP de Castroverde, sobre os da cidade de Lugo. Castroverde conta cunha poboación modesta de 2609 habitantes en 2022, segundo o IGE, dos cales tan só 192 teñen entre 0 e 15 anos. En primaria o alumnado distribúese entre o colexio de Baleira, no Cádavo, e o CPI de Castroverde; mentres que secundaria cúrsase en Castroverde para todo o alumnado. A escasa poboación do municipio, unido ás agrupacións feitas como resposta á atención á diversidade permite ter unha ratio moi axeitada para traballar de forma personalizada e verdadeiramente inclusiva e respectuosa coa diversidade.

En canto á distribución da poboación, atopamos unha gran dispersión en agrupacións de poucas vivendas. Por outra parte o territorio é unha transición entre a meseta luguesa e as Serras Orientais, de forma que o terreo vai gañando altura cara o leste coas Serras de Moneiro, O Mirador (cunha altura de 1.034 m en Pradairo), Puñado e A Baqueiriza (cunha altura de 836 m). Cando as precipitacións propias do inverno son en forma de neve, ás veces supón que parte do alumnado quede sen servizo de autobuses.

3. Obxectivos xerais de educación secundaria

A educación secundaria obrigatoria contribuirá a desenvolver nos alumnos e nas alumnas as capacidades que lles permitan:

a) Asumir responsablemente os seus deberes, coñecer e exercer os seus dereitos no respecto ás demais persoas, practicar a tolerancia, a cooperación e a solidariedade entre as persoas e os grupos, exercitarse no diálogo, afianzando os dereitos humanos e a igualdade de trato e de oportunidades entre mulleres e homes, como valores comúns dunha sociedade plural, e prepararse para o exercicio da cidadanía democrática.

b) Desenvolver e consolidar hábitos de disciplina, estudo e traballo individual e en equipo, como condición necesaria para unha realización eficaz das tarefas da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

c) Valorar e respectar a diferenza de sexos e a igualdade de dereitos e oportunidades entre eles. Rexeitar a discriminación das persoas por razón de sexo ou por calquera outra condición ou circunstancia persoal ou social. Rexeitar os estereotipos que supoñan discriminación entre homes e mulleres, así como calquera manifestación de violencia contra a muller.

d) Fortalecer as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, así como rexeitar a violencia, os prexuízos de calquera tipo e os comportamentos sexistas, e resolver pacificamente os conflitos.

e) Desenvolver destrezas básicas na utilización das fontes de información, para adquirir novos coñecementos con sentido crítico. Adquirir unha preparación básica no campo das tecnoloxías, especialmente as da información e a comunicación.

f) Concibir o coñecemento científico como un saber integrado, que se estrutura en materias, así como coñecer e aplicar os métodos para identificar os problemas en diversos campos do coñecemento e da experiencia.

g) Desenvolver o espírito emprendedor e a confianza en si mesmo, a participación, o sentido crítico, a iniciativa persoal e a capacidade para aprender a aprender, planificar, tomar decisións e asumir responsabilidades.

h) Comprender e expresar con corrección, oralmente e por escrito, na lingua galega e na lingua castelá, textos e mensaxes complexas, e iniciarse no coñecemento, na lectura e no estudo da literatura.

i) Comprender e expresarse nunha ou máis linguas estranxeiras de maneira apropiada.

l) Coñecer, valorar e respectar os aspectos básicos da cultura e da historia propias e das outras persoas, así como o patrimonio artístico e cultural. Coñecer mulleres e homes que realizaran achegas importantes á cultura e á sociedade galega, ou a outras culturas do mundo.

m) Coñecer e aceptar o funcionamento do propio corpo e o das outras persoas, respectar as diferenzas, afianzar os hábitos de coidado e saúde corporais, e incorporar a educación física e a práctica do deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social. Coñecer e valorar a dimensión humana da sexualidade en toda a súa diversidade. Valorar criticamente os hábitos sociais relacionados coa saúde, o consumo, o coidado dos seres vivos e o medio ambiente, contribuíndo á súa conservación e á súa mellora.

n) Apreciar a creación artística e comprender a linguaxe das manifestacións artísticas, utilizando diversos medios de expresión e representación.

ñ) Coñecer e valorar os aspectos básicos do patrimonio lingüístico, cultural, histórico e artístico de Galicia, participar na súa conservación e na súa mellora, e respectar a diversidade lingüística e cultural como dereito dos pobos e das persoas, desenvolvendo actitudes de interese e respecto cara ao exercicio deste dereito.

o) Coñecer e valorar a importancia do uso da lingua galega como elemento fundamental para o mantemento da identidade de Galicia, e como medio de relación interpersoal e expresión de riqueza cultural nun contexto plurilingüe, que permite a comunicación con outras linguas, en especial coas pertencentes á comunidade lusófona.

4. Perfil competencial. Contribución ao desenvolvemento das competencias clave e relación dos estándares de aprendizaxe avaliados da materia que forman parte dos perfís competenciais

Entendemos por competencias as capacidades para aplicar de xeito integrado os contidos propios de cada ensinanza e etapa educativa, coa fin de lograr a realización adecuada de actividades e a resolución eficaz de problemas complexos. Aínda que non se poden illar unhas competencias doutras completamente estes son os distintos perfís competenciais e xa que logo, a achega que fai a materia de xeografía e historia de 4º ás competencias clave:

Comunicación Lingüística (CCL):

Establece, a través da análise de textos, a	A Comunicación Lingüística é a habilidade
---	---

diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	<p>para expresar conceptos, pensamentos, sentimentos, feitos e opinións de forma oral e escrita e para interactuar lingüisticamente dunha maneira axeitada e creativa en todos os posibles contextos sociais e culturais, como a educación e a formación, a vida privada e profesional e o ocio.</p> <p>En historia inclúese a comunicación de datos a través de mapas e imaxes (tanto a súa elaboración como a súa interpretación empregando símbolos axeitados), gráficos, etc., empregando o vocabulario específico axeitadamente.</p> <p>O alumnado deberá aprender a interpretar, comparar, analizar, sintetizar, localizar, definir, describir, enumerar e, en xeral, empregar todas as ferramentas propias da interpretación da información e a súa comunicación, dende os conceptos propios e específicos da materia de xeografía e historia.</p>
Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.	
Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgúnhas monarquías	
Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron	
. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras	
Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes	
Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	
Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	
. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos	
. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	
Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influirá na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	
Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización	
Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	
Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	
Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	
Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	
Analiza interpretacións diversas de fontes	

históricas e historiográficas de distinta procedencia.	
Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller	
Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa	
Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas.	
Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional	
Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial	
Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	
Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría	
Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	
Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador	
Explica os avances dos réximes soviéticos e do "WelfareState" en Europa	
Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	
Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	
. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	
Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade	
. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.	
Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	
Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	
Procura na prensa novas dalgún sector con	

relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra	
Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización	
Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	
Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización.	
Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	
Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario	

Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía (CMCCT):

Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.	<p>A competencia matemática é a habilidade para aplicar o razoamento matemático coa fin de resolver diversos problemas en situacións cotiás. Baseándose no bo dominio do cálculo, a énfase se sitúa no proceso e a actividade, aínda que tamén nos coñecementos. A competencia matemática entraña en distintos grados, a capacidade e a vontade de utilizar modos matemáticos de pensamento (pensamento lóxico e espacial) e representación (fórmulas, modelos, construcións, gráficos e diagramas). Na materia de xeografía e historia isto está directamente relacionado co traballo con gráficos e mapas, coa comparación de valores porcentuais ou absolutos, a localización espacial ou no tempo, os esquemas mentais, etc.</p> <p>A competencia en materia científica alude á capacidade e á vontade de empregar o conxunto dos coñecementos e a metodoloxía empregados para explicar a natureza, coa fin de expor preguntas e extraer conclusións baseadas en probas.</p> <p>Por competencia en materia de tecnoloxía enténdese a aplicación de ditos coñecementos e metodoloxías en resposta ao que se percibe como desexos ou necesidades</p>
Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.	
. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	
Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgunhas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	
Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	
Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	

	humanos. As competencias científicas e tecnolóxicas entrañan a comprensión dos cambios causados pola actividade humana e a responsabilidade de cada individuo como cidadán.
--	---

Competencia dixital (CD):

Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	A competencia dixital entraña o uso seguro e crítico das tecnoloxías da sociedade e da información para o traballo, o lecer e a comunicación. Susténtase nas competencias básicas en materia de TIC: o uso de ordenadores para obter, avaliar, almacenar, presentar e intercambiar información, e comunicarse e participar nas redes de colaboración a través de internet. A competencia dixital esixe unha boa comprensión e amplos coñecementos sobre a natureza, a función e as oportunidades das tecnoloxías da sociedade e da información en situacións cotiás da vida privada, social e profesional. Isto leva asociado o coñecemento das principais aplicacións informáticas, como os sistemas de tratamento de textos, follas de cálculo, bases de datos, almacenamento e xestión da información, e a comprensión das oportunidades e dos riscos potenciais que ofrecen Internet e a comunicación por medios electrónicos (correo electrónico ou ferramentas de rede) para a vida profesional, o lecer, a posta en común de información e as redes de colaboración, a aprendizaxe e a investigación. Do mesmo xeito, as persoas deben comprender as posibilidades que as tecnoloxías da sociedade e da información ofrecen como ferramenta de axuda á creatividade e á innovación, e estar ao corrente das cuestións relacionadas coa validez e a fiabilidade da información dispoñible e dos principios legais e éticos polos que debe rexerse o uso interactivo das tecnoloxías da sociedade e da información. As capacidades necesarias inclúen: a capacidade de buscar, obter e tratar información, así como de utilizala de maneira crítica e sistemática, avaliando a súa pertinencia e diferenciando entre información real e virtual, pero recoñecendo ao mesmo tempo os vínculos. As persoas deben ser quen de empregar ferramentas para producir,
Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	
Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	

	presentar e comprender información complexa e ter a habilidade necesaria para acceder a servizos baseados en Internet, buscalos e utilízalos, pero tamén deben saber como empregar as tecnoloxías da sociedade e da información como base do pensamento crítico, a creatividade e a innovación.
--	---

Aprender a aprender (CAA):

Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	<p>Aprender a aprender é a habilidade para iniciar a aprendizaxe e persistir nela, para organizar a súa propia aprendizaxe e xestionar o tempo e a información eficazmente, xa sexa individualmente ou en grupos. Esta competencia implica ser consciente do propio proceso de aprendizaxe e da necesidade de aprendizaxe de cada un, determinar as oportunidades dispoñibles e ser quen de superar os obstáculos coa fin de culminar a aprendizaxe con éxito. Dita competencia significa adquirir, procesar e asimilar novos coñecementos e capacidades, así como buscar orientacións e facer uso delas. O feito de “aprender a aprender” fai que o alumnado se axude de experiencias vitais e de aprendizaxe anteriores coa fin de empregar e aplicar os novos coñecementos e capacidades en moi diversos contextos, como os da vida privada e profesional e a educación e formación. A motivación e a confianza son cruciais para a adquisición desta competencia.</p> <p>Moitos dos conceptos estudados en xeografía e historia cambian co tempo. Os mapas que estudan hoxe non serán os mesmos que haberá mañá, cando eles e elas sexan cidadáns activos. Máis que memorizar contidos que non terán valor no futuro é necesario que teñan a capacidade de ser autónomos e autónomas, que teñan a capacidade de saber a información que lles falta e lles interesa saber, como buscala, que fontes de información son máis ou menos fiables, cal información é pertinente para o que pretenden, como organizala, reflexionar criticamente sobre ela, empregala axeitadamente, etc.</p> <p>“Aprender a aprender” esixe a adquisición das capacidades básicas fundamentais necesarias</p>
Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración	
Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época	
Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron	
Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.	
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras	
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras	
Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	
Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra	
Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	
Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	
Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	
Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influiría na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais	

Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización	<p>para a aprendizaxe como a lectura, a escritura, o cálculo e as TIC. Elementos que se traballarán con materiais propios da materia como textos con vocabulario específico, mapas, gráficos, estatísticas, etc. Deben poder concentrarse por períodos longos de tempo e aprender a superar os obstáculos e resolver problemas. Deben poder aplicar o aprendido a novas situacións.</p> <p>En historia, novos descubrimentos, experiencias e reflexións a nivel historiográfico poden variar os textos e a interpretación que se faga dos distintos momentos históricos. A capacidade de aprender a aprender é fundamental para afacerse a estes cambios e adaptarse a eles. Entender que a historia non está pechada, que a imos construíndo á luz de novos datos e novas reflexións e que o pasado e o presente se modifican o un ao outro de forma permanente é fundamental. Conceptos que se aprenden en xeografía e historia como a diferenza entre distintos tipos de sistemas económicos e as ideoloxías que os sustentan, e a existencia de ideoloxías máis próximas á dereita ou a esquerda son fundamentais para desenvolver unha capacidade crítica que lles permita interpretar a información diverxente e orientar a súa propia aprendizaxe ao longo de toda a vida, á luz das súas propias conviccións.</p>
Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914	
Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	
Analiza o novo mapa político de Europa.	
Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	
Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade	
Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	
Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	
Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	
Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008	
Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.	
Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.	
Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	
Sitúa nun mapa as fases do conflito	
Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.	
Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	
Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	
Describe as consecuencias da guerra de Vietnam	
Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	
Explica os avances dos réximes soviéticos e do "WelfareState" en Europa.	
Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	

Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	
Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	
Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	
Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade	
Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	
Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	
Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra	
Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización	
Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	
Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización.	
Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgúns consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	
Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	
Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	

Competencias sociais e cívicas (CSC):

Establece, a través da análise de textos, a	Estas competencias inclúen as persoais e
---	--

diferenza entre o Absolutismo e o Parlamentarismo.	interculturais e recollen todas as formas de comportamento que preparan ás persoas para participar dunha maneira eficaz e construtiva na vida social e profesional, especialmente en sociedades cada ve máis diversificadas, e , no seu caso, para resolver conflitos. A competencia cívica prepara ás persoas para participar plenamente na vida cívica grazas ao coñecemento de conceptos e estruturas sociais e políticas, e ao compromiso de participación activa e democrática.
Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración	Para poder participar plenamente nos ámbitos social e interpersonal, é fundamental comprender os códigos de conduta e os usos xeralmente aceptados nas distintas sociedades e contextos (por exemplos, no traballo). A mesma importancia ten coñecer os conceptos básicos relativos ao individuo, ao grupo, á organización do traballo, á igualdade e a non discriminación entre homes e mulleres, a sociedade e a cultura. Asemade, é esencial comprender as dimensións multiculturais e socioeconómicas das sociedades europeas e percibir como a identidade cultural nacional interactúa coa europea.
Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgunhas monarquías.	Os elementos fundamentais desta competencia inclúen a capacidade de comunicarse dunha maneira construtiva nos distintos contextos, mostrar tolerancia, expresar e comprender puntos de vista diferentes, negociar sabendo inspirar confianza, e sentir empatía. As persoas deben ser quen de xestionar o estres e a frustración e de expresalos dunha maneira construtiva, e tamén de distinguir a esfera profesional da privada.
Aprécia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época	Esta competencia baséase nunha actitude de colaboración, na seguridade nun mesmo ou mesma e na integridade. As persoas deben interesarse polo desenvolvemento socioeconómico, a comunicación intercultural, a diversidade de valores e o respecto polos outros, así como estar dispostas a superar os prexuízos e a comprometerse.
Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.	A competencia cívica baséase no coñecemento dos conceptos de democracia, xustiza, igualdade, cidadanía e dereitos cívís, así como da súa formulación na Carta dos
Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	
Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as	
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	
Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras	
Discute as implicacións da violencia empregando diversos tipos de fontes.	
Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra	
Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	
Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.	
Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	
Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	
Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	
. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influiría na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	
Elabora discusións sobre eurocentrismo e a	

globalización	<p>Dereitos Fundamentais da Unión Europea e en declaracións internacionais, e da súa aplicación por parte das distintas institucións a escala local, rexional, nacional, europea e internacional.</p> <p>É esencial o coñecemento da integración europea e das estruturas da Unión Europea e os seus principais obxectivos e valores, así como da conciencia da diversidade e identidades culturais de Europa.</p> <p>Esta capacidade debe axudarlles a desenvolver a habilidade para interactuar eficazmente no ámbito público e para manifestar solidariedade e interese por resolver os problemas que afecten á comunidade, xa sexa local ou máis ampla. Leva asociada a participación na súa comunidade e o sentimento de pertenza a ela.</p>
Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.	
Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	
Analiza o novo mapa político de Europa.	
Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.	
Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade	
Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	
Compara movementos artísticos europeos e asiáticos	
Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	
Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008	
Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller	
Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa	
Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións a elas	
Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional	
Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas	
Sitúa nun mapa as fases do conflito	
Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial	
Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.	
Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial	
Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	
Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.	
Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador	

Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).	
Explica os avances dos réximes soviéticos e do "WelfareState" en Europa	
Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.	
Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	
Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco	
Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica	
Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	
Comprende os proles e contras do estado do benestar.	
Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS	
Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	
Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.	
Analiza o problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.	
Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	
Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	
Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.	
Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos	

Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización	
Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgúñas consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	
Sopesa como unha Europa en guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.	
Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI.	
Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade.	
Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos.	
Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos	
Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario	

Sentido de iniciativa e espírito emprendedor (CSIEE):

Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais	<p>É a habilidade para transformar as ideas en actos. Está relacionado coa creatividade, a innovación, a asunción de riscos e a capacidade para planificar e xestionar proxectos coa fin de acadar obxectivos. A través da materia de xeografía e historia, especialmente da xeografía, pode traballarse a habilidade de recoñecer as oportunidades existentes para as actividades persoais, profesionais e comerciais, poden comprender as liñas xerais do funcionamento da economía, e as oportunidades e os desafíos que afronta toda empresaria ou empresario u organización. Deben coñecer tamén cuestións éticas relacionadas coas empresas e cómo poden ser un impulso positivo, por exemplo, mediante o comercio xusto e as empresas sociais.</p> <p>A materia de xeografía e historia pode contribuír a esta competencia mellorando as capacidades de planificación, organización,</p>
Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra	
Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflitivo das condicións sociais do proceso de globalización	

	<p>xestión, liderado e a delegación, a análise, a comunicación, a celebración de sesións informativas, a avaliación, rexistro de resultados, negociación, etc. Traballan a capacidade de traballar tanto individualmente como de maneira colaborativa dentro dun equipo. Poderán desenvolver a capacidade de valorar os puntos fortes e débiles de un mesmo e dunha mesma e da avaliar e asumir riscos cando estea xustificado.</p> <p>As actitudes que caracterizan esta competencia son a iniciativa, a proactividade, a independencia e a innovación; a motivación e a determinación á hora de cumprir os obxectivos.</p>
--	--

Conciencia e expresións culturais (CCEC):

Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgúns monarquías.	É a apreciación da importancia da expresión creativa de ideas, experiencias e emocións a través de distintos medios.
Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	A expresión cultural precisa una conciencia da herdanza cultural a escala local, nacional e europea e do seu lugar no mundo. Abarca coñecementos básicos das principais obras culturais. É esencial comprender a diversidade cultural e lingüística en Europa e outras rexións do mundo, a necesidade de preservala e a importancia dos factores estéticos na vida cotiá.
Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.	<p>Débese traballar a apreciación e a expresión; a apreciación e o goce das obras de arte.</p> <p>A base do respecto e da actitude aberta á diversidade da expresión cultural é unha boa comprensión da cultura propia e un sentimento de identidade. Unha actitude positiva baséase tamén na creatividade e na vontade de cultivar as capacidades estéticas mediante a expresión artística e a participación na vida cultural.</p>

5. Concreción dos obxectivos para o curso.

- Expresarse correctamente, de forma oral ou escrita, empregando o vocabulario específico da materia e desenvolvendo ou sintetizando o discurso, en diferentes rexistros, segundo corresponda.
- Iniciarse no análise e comentario crítico de textos históricos, solos ou en combinación con mapas e gráficos.
- Manexar as ferramentas propias da interpretación da información e a súa comunicación, empregando o vocabulario específico da materia: interpretar, comparar, analizar, sintetizar, localizar, definir, describir, enumerar, etc.
- Realizar eficientemente procuras de información en internet, consultando as fontes necesarias.
- Contrastar a fiabilidade das fontes de información e a tendencia política do autor ou autora.
- Manexar as ferramentas da Tecnoloxía da Información e Comunicación, necesarias para a materia de Xeografía e Historia.
- Ordenar temporalmente feitos históricos, entendendo que varias culturas poden convivir ao mesmo tempo en diferentes enclaves xeográficos.
- Describir as características básicas dos períodos históricos traballados na materia, comparando e relacionando uns períodos con outros, tendo presente os conceptos de cambio e continuidade, diacronía e sincronía, e multicausalidade.
- Entender que a historia faise a partir do estudo das fontes, que estas ás veces son limitadas, suxeitas a interpretación e con diferente punto de vista en función das creencias ou tendencia política dos historiadores e historiadoras.
- Considerar á muller como integrante activa da historia e da evolución do ser humano, rexeitando visións androcentristas da historia.
- Valorar a importancia dun análise histórico que rexeite o eurocentrismo.
- Comprender a importancia da colaboración de toda a cidadanía na consecución dos Obxectivos de Desenvolvemento Sustentable
- Exercitar a capacidade de traballo colaborativo, de forma que resulten producións ben articuladas e enriquecidas por todos os membros do grupo.
- Participar en debates argumentando e defendendo o seu criterio con respecto e empatía e baseando os seus razoamentos en datos contrastados.
- Fortalecer hábitos de estudo e traballo individuais.

6. Concreción para cada estándar de aprendizaxe avaliable da temporalización e grao mínimo de consecución.

Esta programación poderá modificar a orde das U.D. en función dos centros de interese que vaian xurdindo ou da relación con actividades programadas do centro. As modificacións da programación figurarán nas actas do departamento de xeografía e historia debidamente xustificadas, e as familias poden consular coa profesora os cambios solicitando cita na hora semanal de atención as familias, que este curso 2022 – 2023 será os xoves ás 13:25.

Avaliación	UNIDADES DIDÁCTICAS			Temporalización		PROBAS
	U.D	BL.	Contidos	MES	SESIÓNS	
Primeira avaliación	0		Avaliación inicial	Setembro	3	-
	1	B1.1.	Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político, social e económico.	Setembro/ Outubro	10	Exame escrito
		B1.2	Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.			
		B1.3	Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII.			
	2	B2.1.	Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX.	Outubro / Novembro	8	
		B2.2	Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX			
	3	B3.1	Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.	Novembro	11	Exame escrito
		B3.2.	Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.			
		B3.3	Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).			
		B3.4	Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?			
		B3.5	A ciencia no século XIX	Decembro	6	Traballo de grupo
Segunda avaliación	4	B4.1	O imperialismo no século XIX: concepto	Xaneiro	9	Exame escrito
		B4.2	Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias			
		B4.3	Causas e consecuencias da Gran Guerra(1914-1919) ou I Guerra Mundial			
		B4.4	Revolución Rusa			
		B4.5	. A arte no século XIX			

	5	B5.1.	Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión	Febreiro/ marzo	10	Exame escrito	
		B5.2	Fascismo italiano e nazismo alemán				
		B5.3.	. II República española e a Guerra Civil				
	6	B6.1	. Orixes da II Guerra Mundial	Marzo/ abril	12	Exame escrito	
		B6.2	Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias				
		B6.3.	O Holocausto.				
		B6.4	Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica				
		B6.5	Procesos de descolonización en Asia e África.				
	Terceira avaliación	7	B7.1	. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "WelfareState	Abril/ maio	9	Exame escrito
			B7.2.	Crise do petróleo (1973).			
B7.3			. Ditadura de Franco en España				
8		B8.1	Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.	Maio/ Xuño	8	Exame escrito	
		B8.2	Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias				
		B8.3	Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982				
		B8.4	Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional				
9		B9.1.	A globalización económica: concepto e características	Xuño	4	Podcast en grupo. (Rúbrica)	
		B9.2	Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.				
		B9.3	Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito				
		B10.1	Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía	Ao longo de todo o curso de forma transversal a todos os outros temas			
		B10.2	Cambio e continuidade				
		B10.3	Tempo histórico.				
		B10.4	Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea				

Comp etenc ias	Contidos	Criterios de avaliación	Estándares de aprendizaxe	Criterios mínimos	Temas transversais ¹						
					CL	EO E	CA	TIC	E M P	EC	PV
BLOQUE 1. O SÉCULO XVIII EN EUROPA ATA 1789											
CSC CAA CCL	▪ B1.1. Século XVIII en Europa: do feudalismo ao absolutismo e o	▪ B1.1. Explicar as características do Antigo Réxime nos seus sentidos político.	▪ XHB1.1.1. Establece, a través da análise de textos, a diferenza entre o Absolutismo e	Explica das características básicas do Antigo Réxime, especialmente as	· X	X				X	

¹ CL: Competencia Lectora; EOE: Expresión Oral e Escrita; CA: Comunicación Audiovisual; TIC: Tecnoloxía da Información e a Comunicación; EMP: Emprendemento; EC: Educación Cívica; PV: Prevención da Violencia.

	parlamentarismo das minorías. Francia, Inglaterra, España e Galicia.	social e económico.	o Parlamentarismo.	diferenzas entre sociedade estamental e de clases e entre o absolutismo e o liberalismo								
CSC CAA CCL			▪ XHB1.1.2. Distingue conceptos históricos como Antigo Réxime e Ilustración.		X	X					X	
CSC CCEC CCL	▪ B1.2. Ilustración.	▪ B1.2. Coñecer o alcance da Ilustración como novo movemento cultural e social en Europa e en América.	▪ XHB1.2.1. Describe as características da cultura da Ilustración e as implicacións que ten nalgúns monarquías.	Explica o que foi a Ilustración e as súas implicacións políticas	X	X					X	
CSC CMCCT CAA	▪ B1.3. Arte e ciencia en Europa no século XVIII.	▪ B1.3. Coñecer os avances da Revolución Científica desde os séculos XVII e XVIII.	▪ XHB1.3.1. Aprecia os avances científicos e a súa aplicación á vida diaria, e contextualiza o papel dos científicos na súa propia época.	Entende os cambios que a ciencia supón para a vida diaria e o relaciona coa actualidade	X	X				X	X	
CSC CMCCT			▪ XHB1.3.2. Comprende as implicacións do empiricismo e o método científico nunha variedade de áreas.		X	X			X	X		
BLOQUE 2. A ERA DAS REVOLUCIÓNS LIBERAIS												
CSC CAA CCL	▪ B2.1. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: bases ideolóxicas (liberalismo,nacionalismo e rexionalismo), económicas e sociais; principais consecuencias.	▪ B2.1. Comprender o alcance e as limitacións dos procesos revolucionarios dos séculos XVIII e XIX.	▪ XHB2.1.1. Sopesa as razóns dos revolucionarios para actuar como o fixeron.	Entende as implicacións das revolucións burguesas e o relaciona coa actualidade	X	X				X	X	X
CSC CAA CCL			▪ XHB2.1.2. Recoñece, mediante a análise de fontes de diversas épocas, o valor destas non só como información senón tamén como evidencia para os/as historiadores/as.		X	X					X	
CSC CAA CCL	▪ B2.2. Revolucións burguesas nos séculos XVIII e XIX: periodización e feitos principais. Restauración. Procesos unificadores e independentistas. O caso español	▪ B2.2. Identificar os principais feitos das revolucións liberais burguesas en Europa e América nos séculos XVIII e XIX.	▪ XHB2.2.1. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas da primeira metade do século XIX, acudindo a explicacións causais, e sinala os proles e os contras.	Explica as causas e implicacións da Revolución Francesa e da Independencia Americana no cambio ao liberalismo e analiza a violencia do Terror en Francia	X	X					X	X
CSC CAA CCL			▪ XHB2.2.2. Redacta unha narrativa sintética cos principais feitos dalgunha das revolucións burguesas do século XVIII, acudindo a explicacións causais, e indica os proles e os contras.		X	X					X	X
CSC CAA CCL			▪ XHB2.2.3. Discute as implicacións da violencia empregando		X	X					X	X

			diversos tipos de fontes.										
BLOQUE 3. A REVOLUCIÓN INDUSTRIAL													
CSC CAA CCL	▪ B3.1. Revolución Industrial: concepto; factores económicos, sociais e ideolóxicos que a fan posible.	▪ B3.1. Describir os feitos salientables da Revolución Industrial e o seu encadeamento causal.	▪ XHB3.1.1. Analiza os proles e os contras da primeira Revolución Industrial en Inglaterra.	Explicar algunhas das causas e as consecuencias da Revolución Industrial	X	X				X			
CSC CAA CCL	▪ B3.2. Revolución Industrial: desde Gran Bretaña ao resto de Europa.	▪ B3.2. Analizar as vantaxes e os inconvenientes de ser un país pioneiro nos cambios.	▪ XHB3.2.1. Analiza e compara a industrialización de diferentes países de Europa, América e Asia, nas súas distintas escalas temporais e xeográficas.	Entende que un mesmo proceso pode variar en función de diferentes factores nos diferentes países	X	X							
CSC CAA CCL			▪ XHB3.2.1. Compara o proceso de industrialización en Inglaterra e nos países nórdicos.		X	X				X			
CSC CSIEE CCL	▪ B3.3. Consecuencias da Revolución Industrial. Movemento obreiro (orixes, ideoloxías e formas de organización).	▪ B3.3. Entender o concepto de progreso, e os sacrificios e os avances que leva consigo.	▪ XHB3.3.1. Explica a situación laboral feminina e infantil nas cidades industriais.	Explicar a forza da unión no movemento obreiro e relacionalo cos dereitos laborais actuais	X	X				X	X		
CSC	▪ B3.4. Discusión en torno ás características da industrialización en España e Galicia: éxito ou fracaso?	▪ B3.4. Analizar a evolución dos cambios económicos en España e en Galicia, a raíz da industrialización parcial do país.	▪ XHB3.4.1. Especifica algunhas repercusións políticas como consecuencia dos cambios económicos en España.	Explica as diferentes interpretacións historiográficas básicas sobre a existencia ou non de revolución industrial en España	X	X				X	X		
CSC CAA CMCC T	▪ B3.5. A ciencia no século XIX.	▪ B3.5. Coñecer os principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX, e a súa relación coas revolucións industriais	▪ XHB3.5.1. Elabora un eixe cronolóxico, diacrónico e sincrónico, cos principais avances científicos e tecnolóxicos do século XIX.	Cita algún avance científico e tecnolóxico do século XIX, entendendo a súa repercusión	X	X	X	X	X				
BLOQUE 4: O IMPERIALISMO DO SÉCULO XIX E A I GUERRA MUNDIAL													
CSC CAA CCL	▪ B4.1. O imperialismo no século XIX: concepto.	▪ B4.1. Identificar as potencias imperialistas e a repartición de poder económico e político no mundo no derradeiro cuarto do século XIX e no principio do XX.	▪ XHB4.1.1. Explica razoadamente que o concepto imperialismo reflicte unha realidade que influiría na xeopolítica mundial e nas relacións económicas transnacionais.	Explica as consecuencias do imperialismo relacionándoo coa actualidade	X	X				X			
CSC CAA CCL			▪ XHB4.1.2. Elabora discusións sobre eurocentrismo e a globalización.		X	X							
CSC CAA	▪ B4.2. Imperialismo: causas, desenvolvemento e consecuencias.	▪ B4.2. Establecer xerarquías causais (aspecto e escala temporal) da	▪ XHB4.2.1. Sabe recoñecer cadeas e interconexións causais entre	Relaciona o imperialismo coa I Guerra Mundial e co subdesenvolvemento actual das excolonias	X	X							X

		evolución do imperialismo.	colonialismo, imperialismo e a Gran Guerra de 1914.									
CSC CAA	▪ B4.3. Causas e consecuencias da Gran Guerra (1914-1919) ou I Guerra Mundial.	▪ B4.3. Coñecer os principais acontecementos da Gran Guerra, as súas interconexións coa Revolución Rusa e as consecuencias dos tratados de Versalles.	▪ XHB4.3.1. Diferencia os acontecementos dos procesos, nunha explicación histórica, da I Guerra Mundial.	Coñece a relación da I Guerra Mundial co desenvolvemento do fascismo de entreguerras	X	X						
CSC CAA			▪ XHB4.3.2. Analiza o novo mapa político de Europa.		X	X				X		
CSC CAA CCL			▪ XHB4.3.3. Describe a derrota de Alemaña desde a súa propia perspectiva e desde a dos aliados.		X	X				X	X	
CSC CAA CCL	▪ B4.4. Revolución Rusa.	▪ B4.4. Esquematizar a orixe, o desenvolvemento e as consecuencias da Revolución Rusa.	▪ XHB4.4.1. Contrasta algunhas interpretacións do alcance da Revolución Rusa na súa época e na actualidade.	Explica as causas e consecuencias da Revolución Rusa	X	X				X	X	
CSC CAA CCL CCEC	▪ B4.5. A arte no século XIX.	▪ B4.5. Relacionar movementos culturais como o romanticismo, en distintas áreas, e recoñecer a orixinalidade de movementos artísticos como o impresionismo, o expresionismo e outros "ismos" en Europa.	▪ XHB4.5.1. Comenta analiticamente cadros, esculturas e exemplos arquitectónicos da arte do século XIX.	Analiza obras de arte da época adscribíndoas aos principais movementos en función das súas características	X	X				X		
CSC CAA CCL CCEC			▪ XHB4.5.2. Compara movementos artísticos europeos e asiáticos.		X	X				X		
BLOQUE 5. A ÉPOCA DE ENTREGUERRAS (1919-1945)												
CSC CAA CCL	▪ B5.1. Período de entreguerras: do final da Gran Guerra ao crac do 29 e a Gran Depresión.	▪ B5.1. Coñecer e comprender os acontecementos, os feitos e os procesos máis importantes do período de entreguerras, e a súa conexión co presente, e estudar a xerarquía causal nas explicacións históricas sobre esta época.	▪ XHB5.1.1. Analiza interpretacións diversas de fontes históricas e historiográficas de distinta procedencia.	Relaciona o período de entreguerras coa actualidade	X	X						
CSC CAA			▪ XHB5.1.2. Relaciona algunhas cuestións concretas do pasado co presente e as posibilidades do futuro, como o alcance das crises financeiras de 1929 e de 2008.		X	X			X			
CSC CAA CCL			▪ XHB5.1.3. Discute as circunstancias da loita polo sufraxio da muller.		X	X				X	X	
CSC CCL	▪ B5.2. Fascismo italiano e nazismo alemán.	▪ B5.2. Analizar as causas do auxe dos fascismos en Europa.	▪ XHB5.2.1. Explica diversos factores que fixeron posible o auxe do fascismo en Europa.	Analiza as causas do éxito do fascismo e o relaciona coa actualidade	X	X				X	X	
CSC CCL	▪ B5.3. II República española e a Guerra Civil.	▪ B5.3. Coñecer as tensións que levaron en España á proclamación da II	▪ XHB5.3.1. Explica as principais reformas durante a II República española, e reaccións	Explica as reformas da II República e as relaciona coa España actual e coas tensións que levaron á	X	X				X		

		República e ao estoupido da Guerra Civil	a elas.	Guerra Civil								
CSC CAA CCL			▪ XHB5.3.2. Explica as causas da Guerra Civil española no contexto europeo e internacional.		X	X						X
BLOQUE 6. AS CAUSAS E CONSECUENCIAS DA II GUERRA MUNDIAL (1939-1945)												
CSC CAA	▪ B6.1. Orixes da II Guerra Mundial.	▪ B6.1. Coñecer as causas da II Guerra Mundial.	▪ XHB6.1.1. Recoñece a xerarquía causal (diferente importancia dunhas causas ou outras segundo as narrativas).	Identifica as principais causas da II Guerra Mundial	X	X						
CSC CAA	▪ B6.2. Desenvolvemento da II Guerra Mundial: extensión, fases, formas de guerra e principais consecuencias.	▪ B6.2. Coñecer os principais feitos da II Guerra Mundial, diferenciar as escalas xeográficas nesta guerra (europea e mundial) e entender o concepto de guerra total.	▪ XHB6.2.1. Sitúa nun mapa as fases do conflito.	Explica os principais acontecementos da II Guerra Mundial	X	X						
CSC CAA CCL			▪ XHB6.2.2. Dá unha interpretación de por que rematou antes a guerra europea que a mundial.		X	X						
CSC CAA CCL			▪ XHB6.2.3. Elabora unha narrativa explicativa das causas e as consecuencias da II Guerra Mundial, a distintos niveis temporais e xeográficos.		X	X				X	X	
CSC	▪ B6.3. O Holocausto.	▪ B6.3. Entender o contexto en que se desenvolveu o Holocausto na guerra europea e as súas consecuencias.	▪ XHB6.3.1. Recoñece a significación do Holocausto na historia mundial.	Entende os elementos que levaron ao Holocausto e as formas de evitar que volva a ocorrer algo semellante	X	X						X
CSC CAA CCL	▪ B6.4. Nova xeopolítica mundial: Guerra Fría e plans de reconstrución posbélica.	▪ B6.4. Comprender o concepto de Guerra Fría no contexto de despois de 1945, e as relacións entre os dous bloques, os EEUU e a URSS.	▪ XHB6.4.1. Utilizando fontes históricas e historiográficas, explica algúns dos conflitos enmarcados na época da Guerra Fría.	Explica as implicacións da Guerra Fría e a relaciona coa actualidade	X	X						X
CSC CAA CCL			▪ XHB6.4.2. Describe as consecuencias da guerra de Vietnam.		X	X				X		
CSC CCL	▪ B6.5. Procesos de descolonización en Asia e África.	▪ B6.5. Organizar os feitos máis importantes da descolonización de posguerra no século XX e comprender os límites da descolonización e da independencia nun mundo desigual.	▪ XHB6.5.1. Describe os feitos relevantes do proceso descolonizador.	Explica as causas e consecuencias do movemento descolonizador	X	X						X
CSC CAA			▪ XHB6.5.2. Distingue entre contextos diferentes do mesmo proceso, por exemplo, África subsahariana (anos 50 e 60) e a India (1947).		X	X						
BLOQUE 7. A ESTABILIZACIÓN DO CAPITALISMO E O ILLAMENTO ECONÓMICO DO BLOQUE SOVIÉTICO												
CSC CAA CCL	▪ B7.1. Evolución dos bloques soviético e capitalista. O "WelfareState".	▪ B7.1. Entender os avances económicos dos réximes soviéticos e os perigos do seu illamento	▪ XHB7.1.1. Explica os avances dos réximes soviéticos e do "WelfareState" en Europa.	Explica os avances do WelfareState e analiza o Estado do Benestar en España	X	X						

CSC		interno, así como os avances económicos do "WelfareState" en Europa.	▪ XHB7.1.2. Recoñece os cambios sociais derivados da incorporación da muller ao traballo asalariado.		X	X				X	
CSC CAA CCL	▪ B7.2. Crise do petróleo (1973).	▪ B7.2. Comprender o concepto de crise económica e a súa repercusión mundial nun caso concreto.	▪ XHB7.2.1. Compara a crise enerxética de 1973 coa financeira de 2008.	Cita algunha semellanza e algunha diferenza entre a crise de 1973 e a actual	X	X			X		
CSC	▪ B7.3. Ditadura de Franco en España.	▪ B7.3. Explicar as causas de que se establecera unha ditadura en España tras a Guerra Civil, e como foi evolucionando esa ditadura desde 1939 a 1975.	▪ XHB7.3.1. Coñece a situación da posguerra e a represión en España, así como as fases da ditadura de Franco	Explica as características principais da Ditadura franquista e analiza o ascenso de postulados fascistas na España actual	X	X					
CSC CAA CCL			▪ XHB7.3.2. Discute como se entende en España e en Europa o concepto de memoria histórica		X	X					X
BLOQUE 8. O MUNDO RECENTE ENTRE OS SÉCULOS XX E XXI											
CSC CAA	▪ B8.1. Formas económicas e sociais do capitalismo no mundo.	▪ B8.1. Interpretar procesos a medio prazo de cambios económicos, sociais e políticos a nivel mundial.	▪ XHB8.1.1. Interpreta o renacemento e o declive das nacións no novo mapa político europeo desa época	Explica os principais cambios económicos, sociais e políticos, e a destrución paulatina do Estado do Benestar polo capitalismo	X	X			X		
CSC			▪ XHB8.1.2. Comprende os proles e contras do estado do benestar.		X	X				X	
CSC CAA CCL	▪ B8.2. Colapso dos réximes soviéticos e as súas consecuencias.	▪ B8.2. Coñecer as causas e as consecuencias inmediatas do colapso da URSS e outros réximes socialistas.	▪ XHB8.2.1. Analiza aspectos políticos, económicos e culturais dos cambios producidos tralo colapso da URSS.	Analizar as implicacións básicas da caída do comunismo	X	X					
CSC CAA CCL	▪ B8.3. Transición política en España: da ditadura á democracia (1975-1982).	▪ B8.3. Coñecer os principais feitos que conduciron ao cambio político e social en España despois de 1975, e sopesar distintas interpretacións sobre ese proceso.	▪ XHB8.3.1. Compara interpretacións sobre a Transición española nos anos setenta do século XX e na actualidade.	Explicar as interpretacións existentes sobre a Transición española... éxito ou fracaso?	X	X				X	
CSC CCL			▪ XHB8.3.2. Enumera e describe algúns dos principais fitos que deron lugar ao cambio na sociedade española da transición: coroación de Xoán Carlos I, lei para a reforma política de 1976, lei de amnistía de 1977, apertura de Cortes Constituíntes, aprobación da Constitución de 1978, primeiras eleccións xerais, creación do Estado das autonomías, etc.		X	X				X	
CSC			▪ XHB8.3.3. Analiza o		X	X				X	X

CAA CCL			problema do terrorismo en España durante esta etapa (ETA, GRAPO, Terra Lliure, etc.): a xénese e a historia das organizacións terroristas, a aparición dos primeiros movementos asociativos en defensa das vítimas, etc.									
CSC CAA CCL	▪ B8.4. Camiño cara a Unión Europea: desde a unión económica a unha futura unión política supranacional.	▪ B8.4. Entender a evolución da construción da Unión Europea.	▪ XHB8.4.1. Discute sobre a construción da Unión Europea e do seu futuro.	Enumera os principais momentos evolutivos da Unión Europea e fai hipóteses sobre o seu futuro	X	X			X	X		
BLOQUE 9. A REVOLUCIÓN TECNOLÓXICA E A GLOBALIZACIÓN A FINAIS DO SÉCULO XX E PRINCIPIO DO XXI												
CSC CD CCL CAA CSIEE	▪ B9.1. A globalización económica: concepto e características.	▪ B9.1. Definir a globalización e identificar algúns dos seus factores.	▪ XHB9.1.1. Procura na prensa novas dalgún sector con relacións globalizadas, e elabora argumentos a favor e en contra.	Analiza as consecuencias e implicacións da globalización	X	X	X	X	X			
CSC CAA CCL			▪ XHB9.1.2. Elabora discusións sobre o eurocentrismo e a globalización.		X	X	X	X	X			
CSC CAA CCL CD	▪ B9.2. Papel da Revolución Tecnolóxica na globalización.	▪ B9.2. Identificar algúns dos cambios fundamentais que supón a Revolución Tecnolóxica.	▪ XHB9.2.1. Analiza algunhas ideas de progreso e retroceso na implantación das recentes tecnoloxías da información e da comunicación, a distintos niveis xeográficos.	Citar algúns dos cambios máis salientables producidos pola revolución tecnolóxica	X	X	X	X	X			
CSC CD CAA CCL CMCCT CSIEE	▪ B9.3. Consecuencias da globalización. Relacións interrexionais; focos de conflito.	▪ B9.3. Recoñecer o impacto destes cambios a nivel local, autonómico, estatal e global, prevendo posibles escenarios máis e menos desexables de cuestións ambientais transnacionais, e discutir as novas realidades do espazo globalizado.	▪ XHB9.3.1. Crea contidos que inclúen recursos como textos, mapas e gráficos, para presentar algún aspecto conflictivo das condicións sociais do proceso de globalización.	Explica as novas realidades do espazo globalizado	X	X			X			
BLOQUE 10. A RELACIÓN ENTRE O PASADO, O PRESENTE E O FUTURO A TRAVÉS DA HISTORIA E A XEOGRAFÍA												
CSC CMCCT CAA CCL	▪ B10.1. Relación entre o pasado, o presente e o futuro a través da historia e a xeografía.	▪ B10.1. Recoñecer que o pasado non está "morto e enterrado", senón que determina o presente e os posibles futuros e espazos, ou inflúe neles.	▪ XHB10.1.1. Formula posibles beneficios e desvantaxes para as sociedades humanas e para o medio natural dalgúns consecuencias do quecemento global, como o desxeamento do Báltico.	Recoñece que o pasado ten relación co presente e co futuro	X	X			X			
CSC CAA			▪ XHB10.1.2. Sopesa como unha Europa en		X	X				X		

			guerra durante o século XX pode chegar a unha unión económica e política no século XXI.									
CSC CMCCT CAA			<ul style="list-style-type: none"> XHB10.1.3. Compara (nun aspecto ou en varios) as revolucións industriais do século XIX coa revolución tecnolóxica de finais do século XX e principio do XXI. 		X	X			X			
CSC CMCCT	<ul style="list-style-type: none"> B10.2. Cambio e continuidade. 	<ul style="list-style-type: none"> B10.2. Explicar as características de cada tempo histórico e certos acontecementos que determinaron cambios fundamentais no rumbo da historia, diferenciando períodos que facilitan o seu estudo e a súa interpretación. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB10.2.1. Ordena temporalmente algúns feitos históricos e outros feitos salientables, utilizando para iso as nocións básicas de sucesión, duración e simultaneidade. 	Explica os elementos que cambian dun período a outro e os que permanecen	X	X			X	X		
CSC CMCCT			<ul style="list-style-type: none"> XHB10.2.2. Realiza diversos tipos de eixes cronolóxicos e mapas históricos. 		X	X			X			
CSC CMCCT	<ul style="list-style-type: none"> B10.3. Tempo histórico. 	<ul style="list-style-type: none"> B10.3. Entender que os acontecementos e os procesos ocorren ao longo do tempo e á vez no tempo (diacronía e sincronía). 	<ul style="list-style-type: none"> XHB10.3.1. Entende que varias culturas convivían á vez en diferentes enclaves xeográficos. 	Entender o concepto de diacronía e sincronía	X	X			X			
CSC CCL	<ul style="list-style-type: none"> B10.4. Vocabulario histórico e artístico: Idade Contemporánea. 	<ul style="list-style-type: none"> B10.4. Utilizar o vocabulario histórico e artístico con precisión, inseríndoo no contexto adecuado. 	<ul style="list-style-type: none"> XHB10.4.1. Utiliza con fluidez e precisión o vocabulario histórico e artístico necesario. 	Emprega o vocabulario histórico e artístico necesario	X	X			X			

7. Procedementos e instrumentos de avaliación continua e final e criterios sobre avaliación, cualificación e promoción do alumnado.

A avaliación deberá cumprir o sinalado no Capítulo IV, artigo 26 do novo decreto de 15 de setembro do 2022 polo que se establece a ordenación e o currículo da ESO:

Artigo 26. Título de graduada ou graduado en educación secundaria obrigatoria
1. Ao finalizar o cuarto curso da etapa e como consecuencia do proceso de avaliación, o equipo docente da alumna ou do alumno, na sesión de avaliación final, decidirá sobre a súa titulación. A decisión será adoptada de xeito colexiado, atendendo á adquisición das competencias clave establecidas no perfil de saída e á consecución dos obxectivos da etapa, sen prexuízo do establecido no artigo 24.1 deste decreto², e tendo en conta os criterios de titulación.

² O citado punto refírese as Adaptacións Curriculares Individuais Significativas (ACIS)

2. Para os efectos do disposto no punto anterior, obterá o título de graduada ou graduado en educación secundaria obrigatoria o alumnado que supere todas as materias ou os ámbitos cursados. Ademais de no caso anterior, o equipo docente poderá decidir a obtención do título por parte dunha alumna ou dun alumno, sempre que se cumpran tamén todas as condicións seguintes:

- a) Que a media aritmética das cualificacións obtidas en todas as materias e en todos os ámbitos en que estea matriculada ou matriculado nese ano académico sexa igual ou superior a cinco.
- b) Que a xuízo do equipo docente a alumna ou o alumno adquirir as competencias establecidas no perfil de saída.

- c) Que a xuízo do equipo docente a alumna ou o alumno alcanzase os obxectivos da etapa. Para estes efectos, nos criterios de titulación establecidos polos centros docentes non se poderán fixar número nin tipoloxía de materias non superadas.

3. O título de graduada ou graduado en educación secundaria obrigatoria será único e expedirase sen cualificación

A avaliación do proceso de aprendizaxe do alumnado na educación secundaria obrigatoria será continua, formativa e integradora. Promoveremos que a avaliación formativa sexa constante, evitando confundir avaliación formativa con cualificacións. O alumnado debe ter claro en todo momento que aspectos do seu traballo ou das súas producións van no camiño axeitado e que debe cambiar.

Non perderemos de vista que o importante é que o alumnado acade ao finalizar o curso os obxectivos previstos. As cualificacións tanto dos exames como das avaliacións, son só unha información do estado do proceso. Todos os exames, probas e traballos suspensos, poderán ser realizados de novo se así o solicita o alumno ou a alumna, se os resultados non son os esperados, tras recibir unha explicación axeitada dos motivos da cualificación obtida, e corrixir os mesmos. Isto último, claro está, se a causa non foi a falta de traballo, a desidia ou abandono do alumno ou alumna que o pide. No caso dos exames a repetición virá determinada polo tempo dispoñible, de tal maneira que se os exames retrasan o avance das clases poderán xuntarse varios temas nun só exame de recuperación, sempre oído o alumnado. O alumnado debe acadar a consecución suficiente dos criterios mínimos de avaliación ao rematar o curso. Se o progreso é o axeitado a nota final será a media das cualificacións obtidas en cada avaliación, redondeando cara a unidade superior a partir de 0,5.

As datas dos exames serán consensuadas entre a profesora e o alumnado. Poderán realizarse exames sorpresa que inclúan algunha pregunta que non se dera exactamente na aula pero que se poida contestar por dedución, estes exames só contarán na nota no caso de axudar a elevar a nota. En caso contrario non se terán en conta como exame, senón só como traballo de clase. O traballo de clase servirá para redondear a nota á alza en cada avaliación, ata un máximo de 0,5 puntos.

O alumnado que non mostre interese e traballo regular nas clases perde o dereito a repetir os exercicios e probas particulares unha a unha, debendo realizar as respectivas recuperacións oficiais por trimestre. En caso de non recuperar trimestre a trimestre, poderá realizar un exame de recuperación final en xuño cos principais contidos do curso.

A meirande parte dos exames, se o ensino é presencial, serán escritos ou orais e de resposta aberta, contando na calificación, non só a memorización comprensiva dos contidos e a correcta realización dos procedementos, senón tamén a correcta expresión e o emprego do vocabulario axeitado. Algúns estándares

avaliaranse a través de traballos individuais ou de grupo, segundo se estableza en cada caso, para os que se aportará unha rúbrica que indique o que se vai valorar e como deben realizarse. Os exames terán unha ponderación que se irá concretando ao longo do curso, xa que dita ponderación dependerá do que se vaia traballando e o que se afofnde en cada tema, en función das circunstancias e o propio interese do alumnado.

En caso de suspensión das clases pola covid- 19 e o desenvolvemento telemático do curso, os exames serán traballos individuais ou de grupo, xunto con exames orais por vía telefónica ou en videoconferencia, para comprobar que o traballo foi realizado por cada alumno ou alumna. Nestes exames orais o alumnado defenderá o seu traballo e responderá a preguntas sobre o mesmo, contando tamén, non só o coñecemento teórico do mesmo, senón tamén a expresión e o uso dun vocabulario específico da materia.

Cando no proceso de avaliación continua o progreso dunha alumna ou alumno non sexa o adecuado, estableceranse medidas de reforzo educativo. Estas medidas adoptaranse en calquera momento do curso, tan pronto como se detecten as dificultades, e estarán dirixidas a garantir a adquisición das competencias imprescindibles para continuar o proceso educativo. Estas medidas poden ser moi variadas e se adoptarán de forma individual en función dos problemas específicos da alumna ou alumno concreto. Algunhas delas poden ser as seguintes:

- Exercicios ou apuntes simplificados dun tema concreto, empregando o sistema de “lectura fácil” accesible para persoas con dificultades de lectura y/o comprensión. Serán materiais redactados de forma sinxela e concisa, cunha estrutura ordenada e un deseño claro.
- Modificación do tipo de exercicio se é necesario.
- Explicacións particulares (mentres o resto da clase colabora na explicación ou ben realiza outros traballos de ampliación, dependendo das circunstancias).
- Suxestións de colaboración e axuda aos compañeiros e compañeiras do grupo de traballo, se están traballando en grupo ou en parella.
- Continuo feed-back con ese alumno ou alumna para estar seguras de que entende o que se traballa na aula, especialmente aproveitando as clases nas que se conte con profesora de apoio.
- Adaptación de determinadas probas escritas (cambiar exames de desenvolver por exames tipo test ou de preguntas máis curtas, etc.), cambiar exames escritos por orais, realización de tarefas ou traballos voluntarios...
- Responder aos exercicios de clase de forma oral en vez de escrita, ou subliñando en vez de redactando...
- Elaboración de vídeos explicativos por parte da profesora ou dos propios compañeiros e compañeiras para poder repetir o visionado de forma individual as veces que sexa necesario...
- Colaboración coas familias para o seguimento e organización dos materiais, dos tempos de estudo na casa cando estes son necesarios por non ser suficiente o realizado na aula.
- Protocolo de TDAH (incluíndo a posición na aula, apuntes coa letra do tamaño e formato axeitado, preguntas de exame cada unha nun papel diferente, preguntas dunha soa cuestión cada vez, posibilidade de levantarse entre pregunta e pregunta...).

A avaliación do proceso de aprendizaxe do alumnado deberá ser integradora, e deberá terse en conta desde todas as materias a consecución dos obxectivos establecidos para a etapa e o desenvolvemento das competencias correspondente. No que respecta á obtención do graduado, será o equipo docente, constituído en cada caso polos profesores e as profesoras do alumno ou da alumna, coordinado polo titor ou titora, o que actuará de maneira colexiada ao longo do proceso de avaliación e na adopción das decisións

resultantes deste, no marco establecido pola consellería con competencias en materia de educación. A repetición de curso é unha medida excepcional que debe utilizarse só como último recurso en casos moi puntuais, xa que rara vez supón unha melloría dos resultados académicos do alumnado.

8. Concrecións metodolóxicas que require a materia.

Procuraremos partir da competencia inicial do alumnado respectando a súa individualidade. Dada a variedade de estilos e ritmos de aprendizaxe do alumnado deste grupo traballaremos o máis posible en pequenos grupos heteroxéneos, ou en parellas, para aproveitar a capacidade pedagóxica dos intercambios entre iguais. Procuraremos variar a forma de presentar os contidos: textos (esquemáticos ou non, con diferente grao de dificultade, en distintos rexistros...), imaxes, gráficos, mapas, información oral, vídeos tutoriais, etc., para poder chegar de forma efectiva aos distintos alumnos e alumnas independentemente de cal sexa a súa forma de aprender. A idea é traballar dende o enfoque propio do Deseño Universal da Aprendizaxe, para atender á diversidade de todo o alumnado, estea ou non etiquetado con algún problema específico.

A metodoloxía será activa e participativa, de tal xeito que o alumnado non sexa un mero receptor de información, senón que deba refacer os contidos, razoar, relacionar, expor hipóteses, e crear proxectos concretos a través das distintas tarefas. Combinaremos a realización de pequenos traballos de indagación con maior participación do alumnado con outros temas nos que se priorizará a memorización comprensiva dos contidos tras a exposición dos mesmos, a realización de exercicios curtos, a participación e o debate. Os traballos de indagación teñen unha gran capacidade de motivación e promoven unha aprendizaxe máis fonda que a memorización de contidos non elaborados polo propio alumnado; pero teñen o inconveniente de demandar un excesivo tempo de realización que deberá ser compensado con temas impartidos de forma máis tradicional para avanzar materia.

Integraremos o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na aula, como recuso metodolóxico útil para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe, especialmente útil na situación de pandemia na que nos atopamos.

Para unha adquisición eficaz das competencias e a súa integración efectiva no currículo, deberán deseñarse actividades de aprendizaxe integradas que lle permitan ao alumnado avanza cara aos resultados de aprendizaxe de máis dunha competencia ao mesmo tempo. Nalgúns casos empregaranse a gamificación etamén empregaremos técnicas próximas á chamada “clase invertida”, aínda que se as clases son presenciais, o alumnado verá os vídeos na aula, nos seus propios dispositivos, sempre que sexa posible. A vantaxe dos vídeos elaborados pola profesora é que se poden visualizar o número de veces necesario en particular por cada alumno ou alumna concreto, ou paralo e volver a ver fragmentos que a cada alumno ou alumna en particular lle resulten máis complicados. Integraremos o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na aula, como recurso metodolóxico eficaz para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe. Cando no contexto local, autonómico, nacional ou internacional, se destaque algunha noticia realmente salientable que teña relación directa cos contidos do curso, o alumnado realizará traballos de

equipo ou individuais que afonden no tema en cuestión, sempre con rúbricas concretas que lles permitan saber exactamente o que se lles pide e como será avaliado o seu traballo.

O grupo contará cunha aula virtual en Edixgal ou na aula virtual do centro, no que iremos colgando os temas tratados, os vídeos e todo o material necesario para que tanto o alumnado como as familias saiban en cada momento que é o que se está traballando.

Secuenciación habitual de traballo

- **Detección de ideas previas/motivación:** presentación da unidade a ser posible cun vídeo ou texto que esperte a curiosidade, que presente problemas, inxustizas, enigmas, etc., é dicir, un vídeo ou artigo motivador que non deixe indiferente. Tras a visualización farase unha posta en común de ideas, dúbidas, coñecementos previos... A profesora estimulará o debate e fará preguntas relativas ao tema para descubrir as ideas previas e o nivel competencial do alumnado nos contidos, procedementos e actitudes.
No caso de suspensión das clases e ensino telemático, o anterior será substituído polo visionado dun vídeo e a posta en común a través de videoconferencia.
- **Información:**
  - Para as unidades nas que a profesora proporcione os contidos elaborados:
    - A profesora repartirá as fotocopias que servirán de guía básica da unidade. Os contidos mínimos. Estes contidos traballaranse ao longo de varias sesións. En caso de clases non presenciais por mor do coronavirus, as fotocopias serán substituídas por documentos de texto en Edixgal ou na aula virtual do centro.
      - A secuencia para aportar información será a seguinte:
        - Explicación da profesora ou vídeo curto coa información necesaria, con participación activa do alumnado no primeiro caso, que poderá interromper para preguntar ou compartir coñecementos sobre o que se fala adquiridos no día a día, facer cuestións, expoñer opinións, etc. En caso de ensino a distancia por mor da covid, será un vídeo ou material semellante inserido no Edixgal ou na aula virtual do centro.
        - A realización de exercicios e actividades tamén aportará información valiosa e axudará a asentar os coñecementos e aclarar dúbidas.
        - A corrección dos mesmos e posta en común será outro dos momentos clave na achega de información de interese. En caso de suspensión das clases, a corrección poderá facerse de forma persoal a través de medios telemáticos.
    - Ao comezo de cada clase faremos un resumo moi breve do visto ata o momento, para salientar o máis importante e relacionalo coa clase do día. Aproveitaremos para preguntar dúbidas e recordar a importancia de levar ao día a materia e de estudar na casa se non lles chega co feito na clase.

- A profesora de apoio asignada ten coñecementos da materia, polo que poderá alternarse coa titular, na supervisión do grupo grande ou do alumnado con maiores problemas.
- Para as unidades nas que é o propio alumnado quen investiga e elabora o material:
  - Tras a detección de ideas previas e motivación (como en calquera outra unidade) a profesora entregará unha rúbrica na que se indicará exactamente que é o que se vai avaliar e como teñen que traballar. Traballaremos como buscar na web con buscadores como google e a fiabilidade das fontes de información en internet. En caso de suspensión das clases, todo isto realizarase a través de Edixgal ou na aula virtual do centro, teléfono Whatsapp, ou calquera outro recurso que beneficie ao alumnado.
- **Traballo persoal:**
  - Para as unidades nas que a profesora proporcione os contidos elaborados:
    - Realización de exercicios e actividades. Preferiblemente en parellas ou pequeno grupo. Os exercicios e actividades non poden ser unha mera busca da resposta literal, non poden ser unha resposta mecánica. Os exercicios e actividades deben necesitar do razoamento, a lóxica, a capacidade de relacionar, sintetizar, deducir, inferir, etc. Sempre que sexa posible substituiremos as actividades por tarefas encamiñadas á elaboración dun proxecto: mural, powerpoint, exposición, etc. Para aquel alumnado máis avanzado se poderá preparar contidos de ampliación a través de artigos de periódico, gráficos ou táboas que algúns alumnos ou alumnas poden analizar a maiores e comentar co grupo. Ao alumnado que teña problemas de vocabulario ou comprensión se lle poderá proporcionar un glosario ou outros apoios, exercicios personalizados...
  - Para as unidades nas que é o propio alumnado quen investiga e elabora o material:
    - Ben coas tablets da aula, ou con outros dispositivos persoais, ou ben con materiais impresos obtidos da web que traian da casa ou proporcione a profesora, no caso de non funcionar internet, o alumnado traballará por grupos indagando sobre o tema proposto, sempre tendo en conta a rúbrica correspondente. A profesora circulará entre os distintos grupos para observar como se organizan e traballan, responder dúbidas e realizar unha avaliación formativa que lles permita ir modificando o traballo se non é o axeitado.
- **Avaliación:**
  - Para as unidades nas que a profesora proporcione os contidos elaborados:
    - Ao final de cada unidade farase unha proba escrita que poderá substituírse por unha proba oral nos casos en que o alumnado concreto así o solicite. A meirande parte dos elementos das probas escritas serán preguntas de resposta aberta para desenvolver, aínda que procuraremos introducir algunha parte de resposta breve, cuestións de resposta dada múltiple, etc., pensando en aquel alumnado que ten máis problemas á hora de expresarse, pero que ten asimilados os contidos.
  - Para as unidades nas que é o propio alumnado quen investiga e elabora o material:
    - Ao final de cada unidade expoñerán o seu traballo. Esta exposición pode ser oral con apoio dunha presentación de powerpoint ou pode ser un mural con gráficos, mapas, esquemas, etc. A profesora indicará como debe ser a produción final en cada tema.

- En caso de suspensión das clases, os exames faranse a través de Edixgal ou na aula virtual do centro, co uso de material de consulta, ou serán substituídos por traballos individuais ou de grupo, xunto con exames orais nos que se comprobará que o alumnado fixo persoalmente os traballos ou exercicios.

Nalgunhas clases realizaremos xogos cooperativos breves ao modo das cuñas motrices. As cuñas motrices son xogos moi breves (entre 1 e 4 minutos) nas que movemos o corpo para dar saída á necesidade de movemento dos rapaces e rapazas (por exemplo se na sesión anterior tiveron un exame doutra materia ou por algunha actividade non houbo recreo), como elemento de finalización, corte ou unión das diferentes actividades, ou para relaxar o ambiente entre actividades que requiren un alto nivel de atención e concentración. Estas cuñas realizaranse no formato de xogos cooperativos, polo seu potencial para mellorar a convivencia e constituír unha forma efectiva de previr conflitos e acoso escolar, así como unha excelente ferramenta para educar no traballo colaborativo. Os xogos cooperativos son aqueles xogos nos que se participa en equipo, nunca competindo entre si, senón que teñen que traballar en conxunto para cumprir un obxectivo común. O grupo clase gaña ou perde en conxunto.

9. Materiais e recursos didácticos.

Empregaremos materiais elaborados pola profesora ou, nalgúns temas concretos, polo alumnado: apuntes, documentos escritos e imaxes, vídeos, presentacións de powerpoint, etc. Estes materiais e recursos colgaranse en Edixgal ou na aula virtual do centro. O uso de materiais específicos de elaboración propia en lugar de libro de texto permite:

- Adaptarnos ao alumnado en concreto:
  - Adaptarnos aos seus gustos e intereses.
  - Expresarnos coa linguaxe que máis se achegue ao seu nivel de competencia lingüística, e a partir de aí, construír e mellorar o vocabulario e a expresión.
  - Escoller os exemplos ou temáticas máis axeitadas ao seu entorno e intereses.
- Adaptarnos ao ritmo de aprendizaxe:
  - Ampliar ou resumir os contidos ao longo do curso, adaptándonos ao ritmo e desenvolvemento das clases, de tal maneira que se nos retrasamos por calquera motivo poidamos resumir os contidos e acelerar un pouco.
  - O alumnado máis avanzado poderá dispoñer de exercicios ou información de ampliación.
- Empregar unha linguaxe non sexista e fuxir do androcentrismo:
  - A meirande parte dos libros de texto actuais aínda presentan unha linguaxe sexista, ben sexa pola forma ou polo fondo. A elaboración de materiais propios permite evitar este problema e introducir elementos de reflexión.
- Escapar do eurocentrismo ou como mínimo reflexionar sobre esta tendencia.
- Introducir elementos que compensen as actitudes discriminatorias que se detecten na aula (homofobia ou lesbofobia, transfobia, racismo, xenofobia, etc), mencionando referentes ou aspectos históricos ou xeográficos relacionados con este tipo de discriminacións.

Promoveremos a lectura a través de textos relacionados coa materia que ilustren os contidos impartidos, que sirvan para obter información ou afondar en determinados aspectos de interese. O alumnado máis avanzado poderá manexar textos actuais de diferentes medios de comunicación cunha

linguaxe máis complicada, aprendendo a obter determinados datos e sacar conclusións aínda que non se comprenda o texto en toda a súa complexidade.

A meirande parte dos textos e documentos serán seleccionados ou elaborados e proporcionados pola profesora, pero outros serán elaborados polo propio alumnado de forma individual unhas veces, e en grupo noutras, e en ocasións, exposto ante o resto da clase, ou da comunidade educativa, xa sexa de forma oral ou con soporte das tecnoloxías da información. Manexaremos fotocopias ou documentos proxectados co canón na lousa dixital: vídeos, presentacións, imaxes, mapas, gráficos, etc. ou colgados no Edixgal ou na aula virtual do centro. Empregaremos tamén mapas políticos mudos, cartolinas e cores adquiridos a cargo do presuposto do departamento.

Con respecto ao **plan lector** manteremos o que levabamos facendo os últimos cursos, e en Xeografía e Historia non se promoverá a lectura de libros de lectura concretos, senón que se traballará o gusto pola lectura a través dos textos e documentos aportados para o traballo da materia. Trataremos de sacar partido ás lecturas que o alumnado realiza noutras materias como Lingua Castelá e Literatura e Galego, aportando a nosa perspectiva histórica ou xeográfica. Procuraremos fomentar especialmente a lectura dos diarios informativos e artigos variados de diversas fontes de internet. Tamén colaboraremos activamente co desenvolvemento da “hora de lectura” que se propón dende a biblioteca, proporcionando lecturas ao alumnado que o desexe durante o tempo estipulado.

Prepararemos dúas tertulias dialóxicas, comúns a toda secundaria. Unha a realizaremos para conmemorar o día da Muller, e outra o día da paz. Para a súa realización lerán fragmentos dos seguintes textos:

- Para o Día Escolar da Paz, 30 de xaneiro, organizaremos unha tertulia cunha escolma de textos da Guerra Civil Española de diferentes autores, testemuñas presenciais dos feitos.
- Para o 8 de marzo unha tertulia sobre textos da agrupación "Mulleres Libres", unha agrupación anarquista que se desenvolveu durante a Guerra Civil española. Realizáremola, se é posible, con todos os grupos da ESO de forma conxunta.

10. Indicadores de logro para avaliar o proceso de ensino e a práctica docente.

1.- Avaliación da proceso de ensino e de práctica docente	Escala			
(Indicadores de logro)				
Proceso de ensino:	1	2	3	4
1.- O nivel de dificultade foi adecuado ás características do alumnado?				
2.- Conseguiuse crear un conflito cognitivo que favoreza a aprendizaxe?				
3.- Conseguiuse motivar para conseguir a súa actividade intelectual?				
4.- Conseguiuse a participación activa de todo o alumnado?				
5.- Contouse co apoio e implicación das familias no traballo do alumnado nos casos necesarios?				
6.- Mantívose un contacto----- periódico coa familia por parte do profesorado nos casos necesarios?				
7. Conseguiuse que o alumnado conectase o académico coa vida real?				
8. Conseguiuse obter o máximo rendemento de todos e cada un ou cada unha dos alumnos e alumnas?				

9.- Atendeuse adecuadamente á diversidade do alumnado?				
10.- Usáronse distintos instrumentos de avaliación?				
11.- Dáse un peso real á observación do traballo na aula?				
12.- Valorouse adecuadamente o traballo colaborativo do alumnado dentro do grupo?				

Práctica docente:	1	2	3	4
1.- Como norma xeral fanse explicacións xerais para todo o alumnado				
2.- Ofrecese a cada alumno/a as explicacións individualizadas que precisa?				
3.- Elabóranse actividades de distinta dificultade atendendo á diversidade ?				
4.- Elabóranse probas de avaliación de distinta dificultade para os alumnos que o precisan?				
5.- Utilízanse distintas estratexias metodolóxicas en función dos temas a tratar?				
6.- Intercálase o traballo individual e en equipo?				
7.- Poténcianse estratexias de animación á lectura e de comprensión e expresión oral?				
8.- Incorporáanse as TIC aos procesos de ensino - aprendizaxe				
9.- Préstase atención aos temas transversais vinculados a cada estándar?				
10.- Ofrecese ao alumnado de forma áxil os resultados das probas/exames,etc?				
11.- Coméntase co alumnado os fallos máis significativos das probas /exames, etc?				
12.- Dáselle ao alumnado a posibilidade de visualizar e comentar os seus fallos?				
13.- Cal é o grao de implicación nas funcións de tutoría e orientación do profesorado?				
14.- Evitouse provocar indefensión aprendida ou efecto pigmalión negativo?				
15.- Establecéronse medidas de apoio, reforzo, etc vinculadas aos estándares?				
16.- Avaliase a eficacia dos programas de apoio, reforzo, recuperación, ampliación,.. ?				

11.Organización das actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

A profesora entregará fichas sinxelas para recuperar a materia suspensa. A realización correcta das fichas determinará a obtención dun 5 na materia suspensa. Ao entregar as fichas en cada avaliación, a profesora realizará algunhas preguntas orais para comprobar a asimilación dos contidos recollidos nas mesmas. En función dos resultados dese pequeno exame oral, a nota poderá ser superior (entre un 6 e un 8).

Se a entrega de fichas non se fai no tempo estipulado, poderán tamén entregarse nas últimas semanas de curso, despois da terceira avaliación. En caso de non entregar as fichas, deberá realizarse un exame final.

Para máis nota, será necesario realizar un exame específico cos apuntes íntegros de cada avaliación da materia do curso anterior. Neste último caso (que o alumno ou alumna desexe acadar máis de un 8 na nota) haberá un exame por cada avaliación; a nota final será a media das tres avaliacións. Tamén haberá (para o

alumnado que desexe acadar máis dun 8) un exame a final de curso para recuperar as partes que o alumno ou alumna non conseguira superar ou nos que non acadara os resultados que esperaba.

12. Avaliación inicial e medidas que se poden adoptar como consecuencia dos resultados.

A avaliación inicial realizarase durante as primeiras semanas do curso escolar. Este proceso comprendera as seguintes accións que permitan identificar as dificultades do alumnado, así como as súas necesidades de atención educativa:

a) Análise dos informes de avaliación individualizados do curso anterior.

b) Coñecemento personalizado do alumnado e da súa situación emocional co fin de tomar as e decisións profesionais de actuación por parte do profesorado.

Realizaremos un sociograma para tratar de organizar os grupos para as actividades colaborativas de forma que beneficien a cohesión do grupo e o bo ambiente da clase.

Tamén realizaremos algún xogo cooperativo para mellorar o ambiente e coñecer ao alumnado novo.

Cos resultados da avaliación inicial, xunto co que se comente na reunión de avaliación inicial co resto do profesorado do curso e os informes do departamento de orientación, retocaremos a programación se fora necesario, e adoptaremos as medidas de atención á diversidade pertinentes. O sociograma servirá para tratar de mellorar as relacións interpersoais do grupo mediante xogos cooperativos ou para colaborar co titor na disposición do alumnado na aula, organización de grupos para a realización dos traballos, etc.

Medidas de atención á diversidade.

O grupo de cuarto da ESO é un grupo moi heteroxéneo, e para solucionar as diferenzas, empregaremos a idea xeral do Deseño Universal de Aprendizaxes. Procuraremos que estean ao alcance de todo o grupo diferentes formas de achegarse aos contidos, para que cada quen chegue a eles na forma en que mellor lle resulte a aprendizaxe.

Entre as medidas ordinarias de atención á diversidade estarán as seguintes:

- Adecuación da programación didáctica ao contorno do alumnado.
- Metodoloxía baseada no traballo colaborativo, en grupos heteroxéneos, aprendizaxe por proxectos dalgúns temas, buscando a forma de facelo sen romper o protocolo marcado pola covid, coa axuda das TIC.
- Adaptación dos tempos, instrumentos ou procedementos de avaliación.
- Exercicios e apuntes adaptados coa letra de maior tamaño, distancia entre liñas máis ampla, sen xustificar pola dereita...
- Exercicios ou apuntes simplificados dun tema concreto. Emprego do sistema de “lectura fácil” para os textos básicos.
- Modificación do tipo de exercicio se é necesario.

- Explicacións particulares (mentres o resto da clase colabora na explicación ou ben realiza outros traballos de ampliación, dependendo das circunstancias e atendidos se é posible pola profesora de apoio).
- Suxestións de colaboración e axuda aos compañeiros e compañeiras do grupo de traballo, se están traballando en grupo ou en parella, sempre mantendo as medidas de seguridade.
- Continuo feed-back con ese alumno ou alumna para estar seguros de que entende o que se traballa na aula.
- Adaptación de determinadas probas escritas (cambiar exames de desenvolver por exames tipo test ou de preguntas máis curtas, etc.), cambiar exames escritos por orais, realización de tarefas ou traballos voluntarios...
- Responder aos exercicios de clase de forma oral en vez de escrita, ou subliñando en vez de redactando...
- Elaboración de vídeos explicativos por parte da profesora ou dos propios compañeiros e compañeiras para poder repetir o visionado de forma individual as veces que sexa necesario...
- Colaboración coas familias para o seguimento e organización dos materiais, dos tempos de estudo na casa cando estes son necesarios por non ser suficiente o realizado na aula.
- Sentar a algún alumno concreto cerca da profesora e situado no lugar con menos distraccións.
- Organización da aula.
- Se algún alumno ou alumna presenta algún problema de lectoescritura, as faltas de ortografía e a presentación, serán expresamente obviadas. As faltas de ortografía non baixan a nota en ningún caso, pero si que se teñen en conta cando son faltas graves ou a expresión é pobre, na avaliación conxunta da competencia lingüística, agás como aquí se indica, para o alumnado especificamente indicado polo departamento de orientación.
- Calquera outra medida que se entenda necesaria ao longo do curso dadas circunstancias concretas.

13.Concreción dos elementos transversais que se traballarán no curso.

Os temas transversais veñen concretados na segunda táboa do apartado 3 desta programación. Correspóndense cos seguintes temas transversais:

- CL Comprensión lectora
- EOE Expresión oral e escrita.
- CA Comunicación Audiovisual.
- TIC Tecnoloxías da información e a comunicación.
- EMP Emprendemento.
- EC Educación Cívica.
- PV Prevención da violencia.

A comprensión lectora, a expresión oral e escrita , a comunicación audiovisual, as tecnoloxías da información e da comunicación, o emprendemento, e a educación cívica e constitucional traballaranse en todas as materias, pero teñen un tratamento específico e claro na materia de xeografía e historia.

Do mesmo xeito, se promoverá a aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como os valores que sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o respecto aos dereitos humanos, o respecto por igual aos homes e as mulleres, e ás persoas con diversidade funcional, e o rexeitamento da violencia terrorista, a

pluralidade, o respecto ao Estado de dereito, o respecto e a consideración ás vítimas do terrorismo, e a prevención de todo tipo de violencia.

Tanto nos materiais empregados como na expresión escrita ou oral na clase, evítanse os comportamentos ou expresións sexistas ou estereotipos que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero, favorecendo a visibilidade da realidade homosexual, bisexual, transexual, transxénero e intersexual.

Procuraremos poñer de relevo e afianzar o espírito emprendedor e a iniciativa empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo ou mesma e no sentido crítico.

Procuraremos facer xurdir algún tema relacionado coa seguridade vial para colaborar na prevención dos accidentes de tráfico, procuraremos facer a nosa achega para que o alumnado coñeza os seus dereitos e deberes como usuarios ou usuarias das vías, en calidade de peóns, viaxeiros ou viaxeiras, condutores ou condutoras de diversos vehículos, etc.

14.Actividades complementarias e extraescolares programadas.

o Saída á Lugo para a realización dun escape room como preparativo para o escape room que deseñará o alumnado como conmemoración do día da Constitución. Nesa saída tamén aproveitaremos para visitar diferentes edificios de A Coruña e analizar as súas fachadas. Realizáremolo no primeiro trimestre.

o Saída a Santiago de Compostela para visitar o parlamento de Galicia cos grupos de 3º e 4º da ESO. Realizaremos tamén unha visita pola cidade analizando fachadas de diferentes estilos artísticos, especialmente Barroco compostelán e Neoclásico.

15.Mecanismos de revisión, de avaliación e de modificación da programación didáctica en relación cos resultados académicos e procesos de mellora.

A programación revisárase con detemento a lo menos ao remate de cada trimestre. En caso de desfase importante analizaremos as causas do mesmo coa fin de evitar no futuro retrasos similares se é posible (ás veces son causas alleas á propia programación tales como neve, actividades extraescolares doutros departamentos, etc.).

Corriremos os factores que entorpeceron o progreso ao ritmo planeado e procederemos a resumir os contidos da avaliación seguinte ou eliminar actividades de ampliación. Se o desfase é demasiado acusado reduciremos tamén a lonxitude dos vídeos proxectados e en último caso substituiremos algún tema que tiveramos proxectado que elaborase o propio alumnado por fotocopias e exercicios guiados

pola profesora, que soe ser un procedemento máis rápido. Prescindiremos de todo o accesorio ata poñernos ao día.